

نقش فعال زنان در توسعه بیمه‌ای

رفع موانع ساختاری و ایجاد تسهیلگری در مسیر اشتغال و بیمه‌پردازی زنان می‌تواند عدالت اجتماعی و رفاه خانواده‌ها را به طور همزمان ارتقا دهد

عکس ترنبینی است

زنان نیمی از جمعیت در سن کار کشور را تشکیل می‌دهند، اما سهم آنان از بازار رسمی اشتغال به کمتر از ۱۴ درصد محدود شده است. در این شرایط، جالب آنکه تعداد زنانی که تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی قرار دارند، از شاغلان رسمی فراتر رفته و به بیش از ۴ میلیون نفر می‌رسد، در حالی که جمعیت زنان شاغل رسمی کشور حدود ۳ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر است. این فاصله آماری نشان دهنده تمایل و انگیزه بالای زنان برای بهره‌مندی از پوشش بیمه‌ای است؛ تمایلی که نه تنها امنیت مالی و آینده آنان را تضمین می‌کند، بلکه از منظر تأمین اجتماعی به توسعه منابع و تقویت ظرفیت‌های این سازمان کمک می‌کند.

آمارها حاکی است که از مجموع بیش از ۱۶ میلیون و ۸۰۰ هزار بیمه‌شده اصلی، حدود یک چهارم از زنان تشکیل می‌دهند. این سهم، گرچه هنوز با ظرفیت واقعی جمعیت زنان در سن کار فاصله دارد، اما نشانه‌ای روشن از نقش فعال زنان در عرصه بیمه اجتماعی و اهمیت راهبردی آنان برای دستیابی به پوشش گسترده‌تر بیمه‌ای در کشور است.

در این گزارش، به بررسی انگیزه‌های زنان برای بیمه‌پردازی، موانع ساختاری پیش روی آنان، سازوکارهای توسعه پوشش بیمه‌ای و ظرفیت بالقوه بازار کار برای افزایش سهم زنان در بیمه اجتماعی پرداخته‌ایم.

زنان در جست‌وجوی امنیت شغلی

بر اساس آخرین آمارهای بازار کار، نرخ مشارکت اقتصادی زنان حدود ۱۴.۲ درصد است؛ به این معنا که تنها این بخش از جمعیت زنان در سن کار، شاغل یا جویای کار به شمار می‌آیند. نرخ بیکاری زنان نیز حدود ۱۵.۵ درصد از جمعیت فعال آنان را شامل می‌شود و نشان دهنده چالش‌های حضور زنان در بازار رسمی کار است. با این حال، مقایسه داده‌های اشتغال رسمی زنان و تعداد بیمه‌شدگان حاکی از تمایل چشمگیر

آنان برای بهره‌مندی از مزایای بیمه‌ای تأمین اجتماعی است. زنان دارای اشتغال غیررسمی و حتی غیرشاغل، به صورت داوطلبانه و از طریق طرح‌های بیمه‌ای این سازمان تحت پوشش قرار گرفته‌اند؛ بیمه زنان خانه‌دار و بیمه دانشجویان نمونه‌هایی از راه‌های بهره‌مندی زنان غیرشاغل از این حمایت‌ها به شمار می‌روند.

این تمایل، ریشه در آگاهی بیمه‌ای و دغدغه‌های تأمین آینده و امنیت مالی دارد. زنان بیمه‌شده، چه در دوران اشتغال و چه در زمان بازنشستگی، از مزایایی مانند دریافت حقوق مستمری، خدمات درمانی، مرخصی زایمان و سایر سرویس‌های تأمین اجتماعی بهره‌مند می‌شوند. این واقعیت نشان می‌دهد که بیمه‌پردازی نه تنها راهی برای تضمین رفاه فردی زنان است، بلکه نقش مهمی در تقویت شبکه حمایتی و توسعه منابع سازمان تأمین اجتماعی نیز ایفا می‌کند و بر اهمیت حضور فعال زنان در عرصه بیمه اجتماعی تأکید دارد.

موانع ساختاری بیمه زنان

سهم پایین زنان از بازار کار رسمی و حضور گسترده آنان در حوزه اشتغال غیررسمی، فعالیت‌های مشاغل خانگی و همچنین فرار بیمه‌ای برخی کارفرمایان، از مهم‌ترین موانع ساختاری توسعه بیمه زنان به شمار می‌رود. در شرایط فعلی، بسیاری از زنان در بازار غیررسمی بدون قرارداد رسمی فعالیت می‌کنند و همین مسئله کارفرما را از پرداخت حق بیمه بازمی‌دارد. علاوه بر این، نابرابری درآمدی و دستمزدها پایین‌تر در برخی مشاغل، توان زنان یا کارفرمایان برای پرداخت سهم بیمه را محدود می‌کند و مسیر بیمه‌پردازی اختیاری را دشوار می‌سازد.

مسئولیت‌های چندگانه زنان، شامل اشتغال در فضای غیررسمی و فعالیت‌های خانهداری و تربیت فرزند، بخش دیگری از محدودیت‌ها را تشکیل می‌دهد. با این حال، زنان شاغل رسمی معمولاً از پوشش بیمه‌ای بهره‌مندند و داده‌ها نشان می‌دهد که حتی در این شرایط، تمایل زنان

به بیمه‌پردازی قابل توجه است.

رفع این موانع و ایجاد تسهیلگری در مسیر اشتغال همزمان زنان در خانه و محیط کار رسمی و غیررسمی، می‌تواند پوشش بیمه‌ای نیمی از جمعیت کشور را بهبود بخشد. چنین اقداماتی نه تنها به جامعه زنان کمک می‌کند، بلکه بازار کار، سازمان تأمین اجتماعی، نهاد خانواده و کل جامعه را از منافع مستقیم برخوردار می‌سازد. توسعه بیمه‌ای با کاهش محدودیت‌ها، فرصتی برای تقویت عدالت اجتماعی و افزایش امنیت مالی زنان در طول زندگی خواهد بود.

افزایش مشارکت زنان در بیمه

توسعه پوشش بیمه‌ای زنان، از دیدگاه کارشناسان، نه تنها به افزایش منابع تأمین اجتماعی و تثبیت ضریب پشتیبانی بیمه‌ای کمک می‌کند، بلکه نقش بسزایی در ارتقای وضعیت اجتماعی زنان و بهبود شرایط رفاه خانواده دارد. در شرایط کنونی بازار کار ایران، بسیاری از زنان در مشاغل غیررسمی، خانگی یا نیمه‌وقت فعالیت می‌کنند و بیمه اختیاری می‌تواند راهکاری مؤثر برای تضمین امنیت مالی و آرامش روانی آنان باشد. تجربه اجرای طرح‌هایی همچون بیمه فراگیر خانواده ایرانی و بیمه زنان خانه‌دار نشان می‌دهد که ایجاد مسیرهای جدید بیمه‌پردازی، به ویژه برای زنان غیرشاغل، قابلیت اجرایی و اثر بخشی بالایی دارد و می‌تواند انگیزه زنان برای مشارکت در بیمه را افزایش دهد.

علاوه بر این، فرهنگ‌سازی گسترده درباره مزایای بیمه، آموزش و توانمندسازی زنان و تشریح اهمیت بیمه در ارتقای توانمندی اقتصادی و اجتماعی آنان، از ابزارهای کلیدی توسعه پوشش بیمه‌ای به شمار می‌رود. حمایت از کارآفرینی و اشتغال رسمی زنان، تقویت قوانین کار و نظارت بر اجرای بیمه اجباری نیز جزو اقدامات مکمل است که می‌تواند انگیزه بیمه‌پردازی را افزایش دهد.

از این طریق، نه تنها امنیت زنان ارتقا می‌یابد، بلکه

منابع تأمین اجتماعی پایدارتر شده و ظرفیت ارائه خدمات سازمان تقویت می‌شود. این اقدامات در کنار سیاست‌گذاری کلان می‌تواند شرایطی ایجاد کند که پوشش بیمه‌ای به ابزاری مؤثر برای عدالت اجتماعی و توانمندسازی زنان بدل شود و نقش آنان در بازار کار و جامعه به صورت عادلانه تثبیت گردد.

بیمه‌های اختیاری و مشاغل نوین

فرامرز ادراکی، کارشناس بیمه‌های اجتماعی، بر اهمیت بیمه‌های اختیاری برای شاغلان حوزه کسب‌وکارهای مجازی و اینترنتی تأکید دارد و معتقد است که سازوکارهای کنترلی موجود، امکان پوشش اجباری این گروه‌ها را محدود می‌کند؛ در نتیجه، بیمه اختیاری با امکان انتخاب درصدهای مختلف حق بیمه، بهترین مسیر برای بهره‌مندی دوطرفه شاغلان و سازمان تأمین اجتماعی است. این راهکار، زمینه جذب بیمه‌شدگان جدید، گسترش پوشش بیمه‌ای و تأمین منابع تازه برای سازمان را فراهم می‌کند و به توسعه پایدار نظام تأمین اجتماعی کمک می‌کند.

ادراکی همچنین اصلاح و بازنگری قوانین تأمین اجتماعی، توسعه فرصت‌های شغلی زنان و فراهم کردن شرایط کارآفرینی، رسمیت بخشیدن به مشاغل خانگی، تقویت نظارت بر اجرای قانون کار و برخورد با کارفرمایان فاقد بیمه را از دیگر الزامات توسعه بیمه‌ای می‌داند. آموزش حقوق کار، آگاهی‌بخشی درباره مزایای بلندمدت بیمه و ارائه تسهیلات برای بیمه اختیاری، می‌تواند به مشارکت گسترده‌تر زنان در فرایند بیمه‌پردازی منجر شود. با ایجاد تناسب بیمه‌های اجتماعی با شرایط روز کسب‌وکارها و عبور از رویکرد سنتی، زنان قادر خواهند بود با اطمینان بیشتر در بازار کار حضور یافته و از خدمات و مزایای بیمه بهره‌مند شوند؛ اقدامی که هم عدالت اجتماعی را تقویت می‌کند و هم پایداری نظام تأمین اجتماعی را تضمین می‌کند و هم زنان را به عنوان بخشی فعال و مؤثر در اقتصاد کشور تثبیت می‌نماید.

راهکارهای توسعه بیمه‌ای زنان

پوشش بیمه‌ای تأمین اجتماعی به‌عنوان یک شبکه جامع خدمات، امکانات متعددی را برای بیمه‌شدگان فراهم می‌کند و در واقع ستون فقرات امنیت اجتماعی جامعه به شمار می‌رود. از مهم‌ترین مزایای این شبکه می‌توان به بازنشستگی و مستمری، بیمه‌بیکاری، خدمات درمانی، غرامت دستمزد ایام بیماری، حمایت‌های مالی و مستمری پیش از موعد بازنشستگی اشاره کرد. این خدمات عمومی شامل همه بیمه‌پردازان اصلی و تبعی است و در حقیقت همه شرکای اجتماعی سازمان تأمین اجتماعی را در بر می‌گیرد.

برای زنان شاغل، این شبکه مزایای ویژه‌ای نیز ارائه می‌دهد؛ از جمله غرامت دستمزد ایام بارداری و مرخصی زایمان، مستمری در زمان فوت همسر و دریافت خدمات بازنشستگی در صورت بیمه‌پرداز اصلی بودن. این امر جایگاه ویژه زنان را در ساختار تأمین اجتماعی نشان می‌دهد؛ از یک سو آنان با بیمه‌پردازی منابع سازمان را تأمین می‌کنند و از سوی دیگر از امکانات و خدمات سازمان به عنوان بیمه‌پرداز اصلی یا تبعی بهره‌مند می‌شوند.

قوانین بیمه‌ای با توجه به نقش‌های چندگانه زنان در جامعه، یعنی شاغل، مادر و همسر، تلاش می‌کند پشتیبانی جامع و عادلانه‌ای فراهم آورد. با این حال، افزایش سهم پوشش بیمه‌ای زنان و بهبود شرایط اشتغال و حمایت‌های اجتماعی آنان همچنان در دستور کار سازمان تأمین اجتماعی قرار دارد. فرامرز ادراکی، کارشناس حوزه بیمه‌های اجتماعی، ایجاد نرخ‌های مختلف پرداخت حق بیمه و امکان انتخاب طرح‌های بیمه‌ای توسط ذینفعان را ابزار توسعه پویایی سازمان می‌داند و معتقد است این تنوع امکان بهره‌مندی همه گروه‌های مردم، به ویژه زنان فعال در کسب‌وکارهای اقتصادی و دیجیتال را فراهم می‌کند. او تأکید می‌کند که همه مردم با پرداخت حق بیمه، بخشی از ذینفعان سازمان محسوب می‌شوند و زنان سهم قابل توجهی از بیمه‌پردازان را تشکیل می‌دهند. ادامه این روند، نفع دوطرفه بیمه‌شدگان اصلی و تبعی و سازمان تأمین اجتماعی را تضمین می‌کند. ادراکی همچنین اشاره می‌کند که تنوع در پرداخت حق بیمه و ارائه خدمات متنوع سازمان باعث شکل‌گیری یک نظام پویا و قابل اعتماد می‌شود، اما بخشی از قوانین ناکارآمد مانع از توسعه کامل پوشش بیمه‌ای، به ویژه در حوزه زنان، شده و نیازمند اصلاح و بازنگری است. در نهایت، توسعه بیمه‌ای زنان، هم به پایداری سازمان کمک می‌کند و هم به افزایش امنیت مالی و اجتماعی نیمی از جمعیت کشور می‌انجامد.

تأمین

A T I Y E N O

یادداشت
O P I N I O N

حجت آربین

کارشناس بیمه‌های اجتماعی

تحول هوشمند در وصول حق بیمه

سازمان تأمین اجتماعی ایران با هدف بهبود فرایند وصول حق بیمه و توسعه خدمات الکترونیک، طرح «لیست هوشمند حق بیمه» را به اجرا گذاشته است. این اقدام، مسیر تنظیم و ارسال لیست‌های ماهانه حق بیمه توسط کارفرمایان را مکانیزه و ساده کرده و کنترل‌ها و محاسبات را همزمان با اقدام کارفرما اعمال می‌کند. پیش از این، پردازش لیست‌ها به صورت پسینی و بدون حضور کارفرما انجام می‌شد و اغلب باعث شکل‌گیری بدهی یا اعمال جریمه می‌شد. با عملیاتی شدن لیست هوشمند، بازخورد فوری به کارفرما ارائه می‌شود تا نواقص احتمالی پیش از نهایی شدن لیست اصلاح شوند و از انباشت بدهی یا جرائم جلوگیری شود. این پروژه از خرداد سال گذشته به تمام شعب سازمان تعمیم یافته و تمامی کارگاه‌های مشمول قانون ملزم به استفاده از آن شده‌اند. پیاده‌سازی لیست هوشمند، چهره جدیدی به فرایندهای غیرحضوری ارائه خدمات به جامعه کارفرمای بخشیده و مزایای گسترده‌ای برای سازمان، کارفرمایان و بیمه‌شدگان فراهم کرده است. پرداخت آسان و برخط حق بیمه، کاهش اختلافات میان کارفرما و سازمان بر سر مبالغ حق بیمه و جلوگیری از تضییع حقوق بیمه‌شدگان تنها بخشی از این مزایا به شمار می‌آید. کنترل‌های برخط شامل بررسی عناوین شغلی، ریزدستمزدها و میزان رشد مزایا است که از بروز خطا و اعتراض کارفرمایان پیشگیری می‌کند. در نتیجه، انتقال از روش‌های دستی به مکانیزه و اتوماتیک باعث کاهش خطاهای انسانی، وصول به‌هنگام پرداخت‌ها و اجرای درست تعهدات قانونی شده است. سامانه es.tamin.ir امکان ارسال و پردازش لیست‌ها را به صورت ۲۴ ساعته فراهم کرده و محاسبات بر اساس ضوابط قانونی انجام می‌شود. بازخوردهای محاسباتی و بررسی اطلاعات هویتی بیمه‌پردازان نیز به شکل لحظه‌ای ارائه می‌شود تا اصلاحات فوری صورت گیرد. این رویکرد پیشگیرانه نه تنها جریان وصول حق بیمه را تسهیل می‌کند، بلکه از بروز بستانکاری‌های کاذب، انباشت بدهی‌ها و جرائم مرتبط جلوگیری می‌کند. کاهش ازدهام در شعب، جلوگیری از معطلی مراجعان و شفافیت در ارائه خدمات از دیگر دستاوردهای طرح به شمار می‌آید. متمرکزسازی و هوشمندسازی همزمان، امکان رفع نواقص قبل از ارسال لیست را به کارفرما می‌دهد و بخش قابل توجهی از چالش‌های ارتباطی میان سازمان و کارفرما را حل کرده است. اجرای موفقیت‌آمیز لیست هوشمند نمونه‌ای از بهره‌گیری فناوری در بخش خدمات اجتماعی و مالی است و نشان می‌دهد که استفاده از ابزارهای دیجیتال می‌تواند منافع سازمان، کارفرمایان و بیمه‌شدگان را همزمان تضمین کند. در وضعیتی که پیش از این بسیاری از فرایندها به شکل سنتی و با ریسک بالای خطا انجام می‌شد، این طرح الگوی قابل توجهی برای توسعه سایر خدمات دیجیتال و مکانیزه در بخش‌های مختلف حکمرانی اجتماعی ارائه کرده است. تسهیل وصول حق بیمه، کاهش خطاهای انسانی و افزایش شفافیت، مهم‌ترین نتایج ملموس این اقدام گسترده است و چشم‌انداز روشنی برای آینده خدمات تأمین اجتماعی در ایران رقم زده است.